

Opetusministeriölle

Lausunto Suomen Akatemian säädökset -työryhmän muistiosta

Suomen Akatemia on keskeinen ja tulokselliseksi osoittautunut osa suomalaista tutkimusjärjestelmää. Akatemia on toiminut määrätietoisesti ja monipuolisesti tieteen ja tiedeyhteisön parhaaksi. Sen asema yliopistoissa ja tutkimuslaitoksissa tehtävän korkeatasoisen tieteellisen tutkimuksen edistäjänä ja rahoittajana on viime vuosikymmeninä kasvanut merkittävästi. Akatemian rooli kansainvälisessä tieteellisessä ja tiedepoliittisessa yhteistyössä on myös noussut keskeiseksi EU-jäsenyyden ja globalisoitumisen myötä. Sekä kansainväliset että kansalliset Akatemiaa koskevat arvioinnit ovat olleet lopputulemiltaan hyvin myönteisiä.

Akatemian menestykseen on olennaisesti vaikuttanut sen mahdollisuus suunnitella ja toteuttaa varsin itsenäisesti tutkimuspolitiikan linjauksia ja keinoja. Akatemialla on lisäksi vankka sidos tiedeyhteisöön, erityisesti yliopistoihin ja tutkimuslaitoksiin, sekä kyky ja halu vastata muuttuvan ympäristön haasteisiin. Yhteys opetusministeriöön on samalla ollut hyvin toimiva.

Suomen Akatemia pitää myönteisenä, että koko suomalaista tutkimus- ja innovaatiojärjestelmää kehitettäessä myös Akatemiaa koskevat säädökset saatetaan ajan tasalle. Näin Akatemia pystyy tulevaisuudessakin yhteistyössä tutkimusjärjestelmämme muiden toimijoiden kanssa täyttämään tehtävänsä sillä korkealla tasolla, jota Akatemia on ohjenuoranaan pitänyt.

Akatemiaa koskevien säädösten muuttamista valmistellut työryhmä asetettiin 22.10.2008 ja se jätti mietintönsä 15.1.2009. Akatemian edustajat osallistuivat työryhmän työskentelyyn ja esittivät useita kannanottoja ja ehdotuksia, mutta lakiehdotuksen keskeiseen sisältöön ne ovat vaikuttaneet varsin rajoitetusti. Akatemia toivoo, että säädöksiä uudistettaessa säilytetään sellaiset rakenteet, jotka ovat osoittautuneet hyvin toimiviksi.

Akatemialla on vuoden 2009 lopussa 41 akatemiaprofessorin ja 280 akatemiatutkijan virkaa. Ne ovat Suomessa keskeisin ja kilpailluin ammattitutkijoille tarjoutuva mahdollisuus keskittyä täysipäiväiseen määräaikaiseen tieteelliseen työhön. Vuonna 2008 akatemiatutkijan viran hakijoista noin joka kymmenes sai viran. Virat ovat yksi Akatemian parhaista keinoista vahvistaa suomalaisen tutkimuksen korkeinta laatua ja mahdollistaa vapaan tutkijalähtöisen tutkimuksen toteuttaminen eri suorituspaikoissa.



Suomen Akatemian toiminnan vaikuttavuutta arvioinut professori Jussi Huttusen johtama asiantuntijapaneeli lausui vuonna 2006 raportissaan "...tutkimusvirat – sekä akatemia-professorin että akatemiaturkijan virat – ovat Suomen Akatemian tutkimusrahoitus-instrumenteista tärkeimpiä, vaikuttavimpia ja parhaiten hallinnoituja. Tutkimusvirkojen täyttämässä käytetyt menettelyt ovat esimerkillisiä."

Lakiehdotuksessa esitetään Akatemian tutkijanvirkojen aseman muuttamista siten, että ne virkoina lakkautettaisiin ja muutettaisiin työsuhteiksi yliopistoihin tai tutkimuslaitoksiin. Lakiehdotuksen perusteluissa sanotaan, että kysymyksessä on "ainoastaan tutkijajärjestelmän nykyistä muotoa koskeva muutos". Akatemia toteaa kuitenkin, että virkajärjestelmä on hyvin toimiva ja tutkijat ovat siihen tyytyväisiä. Sen sijaan tutkijat ovat esittäneet huolensa tutkijoiden aseman heikentymisestä ehdotetun uudistuksen seurauksena. Tämän perusteella Akatemia katsoo, että akatemiaprofessoreiden ja akatemiaturkijoiden tulisi vastedeskin olla palvelussuhteessa Suomen Akatemiaan.

Tutkijan virkojen aseman muuttaminen ei ole pelkästään tutkimuspoliittinen tai hallinnollinen asia. Akatemia on vakavasti huolissaan ehdotetun uudistuksen taloudellisista seuraamuksista. Jotta viisivuotiset virat voitaisiin muuttaa palvelussuhteiksi tutkimuksen suorituspaikkaan, tarvitaan Akatemian myöntövaltuuteen vuonna 2010 arviolta 90 miljoonan euron lisäys. Nykyisessä taloudellisessa poikkeustilanteessa tämän toteutuminen vaikuttaa epätodennäköiseltä. Samaan aikaan yliopistojen ja Akatemian on siirryttävä kokonaiskustannusmalliin ja kehitettävä tutkijanuraa ennustettavammaksi. Mikäli tarvittavaa voimavarojen lisäystä ei saada, on vaarana, että Akatemia ei pysty vastaamaan eduskunnan valtion talousarviossa sille antamista vaikuttavuuden ja tuloksellisuuden tavoitteista. Tämä ei ole suomalaisen tutkimus- ja innovaatiojärjestelmän edun mukaista.

Akatemian hallitus esittää vielä harkittavaksi virkojen osalta nykykäytännön jatkamista. Kokonaisuuden kannalta on viisainta ensin katsoa ja arvioida, miten vasta käynnistymässä oleva yliopistouudistus toteutuu, ja ryhtyä sitten tarvittaviin toimiin esimerkiksi tutkijantehtävien edellytysten kehittämiseksi. Nyt ei ole sopiva ajankohta muuttaa erinomaisesti toimivaa järjestelmän osaa.

Helsingissä 10. helmikuuta 2009



Pirkko Nuolijärvi
varapuheenjohtaja



Riitta Mustonen
ylijohtaja